

Luonnon poliittisuuden rakentuminen luontokäsitysten kautta

Wilma Lähde

790351A

LuK-tutkielma

Maantieteen tutkimusyksikkö

Oulun yliopisto

8.12.2021

Tiivistelmä

Luontoa on pyritty aina määrittelemään ja käsitteellistämään, mutta siinä ei ole koskaan täysin onnistuttu. Luonto aiheuttaa siten paljon kiistoja, sillä kyse on erilaisista luontokäsityksistä, jotka kohdatessaan aiheuttavat ristiriitoja ja poliittisia erimielisyyksiä. Mikä on luonnon arvo? Mikä on luonnon suhde ihmiseen? Miten luonnon suhteen tulee toimia? Kuka luontoa saa käyttää? Yksinkertaisia ja poliittisesti neutraaleja vastauksia näihin luontoa koskeviin kysymyksiin ei voida löytää, vaan taustalla vaikuttaa aina tapa, jolla luonto käsitetään.

Luontokäsitysten taustalla vaikuttavat arvot, joiden kautta ihmiset arvottavat luontoa ja ohjaavat omaa toimintaansa. Arvojen kautta luonto voidaan nähdä eri tavoin ihmiselle hyödyllisenä tai toisaalta itseisarvottomana. Arvojen kautta käsitämme myös eri tavoin moraaliset kysymykset siitä, millainen on ihmisen vastuu luonnosta ja millainen toiminta on oikeudenmukaista. Myös erilaiset paikkakokemukset, joiden kautta ihminen muodostaa henkilökohtaista sidettä luontoon vaikuttavat luontokäsitysten muodostumiseen. Luontokäsityksiin vaikuttaa lisäksi luonto tuotettuna tilana tai diskurssina, jossa luonto näyttäytyä tiettyinä vakiintuneena ”totuutena”.

Luontokäsitysten poliittisuus muodostuu näiden taustatekijöiden kautta ja niiden ristiriitaisuuksista. Tässä tutkielmassa tulen tarkastelemaan luonnon poliittisuutta luontokäsitysten näkökulmasta. Tarkastelen, miten arvot, paikkakokemukset ja tuotettu tila rakentavat luontokäsityksistä ja siten myös luonnosta poliittisia. Esitän myös konkreettisia esimerkkejä poliittisuuden ilmenemisestä Suomen luontoon liittyvissä keskusteluissa ja kiistoissa.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Mitä luonto on?	5
2.1	Luonto määrittelyn kohteena	5
2.2	Luontokäsitysten merkitys	8
2.3	Luonnon poliittisuus	9
3	Luontokäsitysten poliittinen rakentuminen	12
3.1	Luonnon arvottaminen	12
3.2	Paikkakokemukset	15
3.3	Luonto tuotettuna tilana ja vallan kohteena	17
4	Johtopäätökset	19
5	Pohdinta	22

1 Johdanto

Luonto ja ympäristö ovat aikamme kuumimpia kiistanaiheita ja poliittisen päätöksenteon keskiössä. Luonto sen moninaisissa muodoissa näkyy arjen keskusteluissa, ihmisten toiminnassa, politiikan keskeisenä teemana ja talouden intressinä. Luonto näyttäytyy näiden eri roolien kautta poliittisena kysymyksenä. Luonnon poliittisuus on saanut aivan uudenlaisen merkityksen ympäristöongelmien ja ilmastonmuutoksen myötä, kun kysymys luonnon säilyttämisestä on liitettävä kaikkeen ihmistoimintaan. Bruno Latour (2017: 120) korostaa, että luonto on määriteltävä uudelleen ja sen suhde ihmiseen on ymmärrettävä nykyistä laajemmin. Luonto on siis noussut vahvasti erilaisten määrittelyiden ja siten myös poliittisen kiistelyn kohteeksi viimeisten vuosikymmenten aikana.

Luonnon poliittisuudessa on kyse siitä, että luonto nähdään ihmisten mahdollisuuksia määrittävänä ja ihmiselle merkityksellisenä, jolloin se halutaan nostaa osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Luontoon ja sen käyttöön liittyvissä kiistoissa on yleensä kyse neuvotteluista siitä, mitä luonto on (Valkonen, 2004: 227) ja eri ihmisillä on usein poikkeavia käsityksiä siitä, miten luonnon kanssa tulisi toimia (Valkonen, 2007: 29). Näitä erilaisia luontokäsityksiä on Jarno Valkosen (2007: 29) mukaan selitetty ihmisten erilaisilla asenteilla ja arvoilla, erilaisilla tavoilla kehystää ongelma ja toisaalta eri valta-asetelmilla. Lisäksi hänen mielestään erilaiset käsitykset johtuvat ihmisten erilaisista suhteista paikkaan.

Tässä tutkielmassa tulen käsittelemään luonnon poliittisuutta luontokäsitysten näkökulmasta. Tutkimusaiheeni jäsentely pohjaa edellä mainittuun Valkosen (2007: 29) jaotteluun, kun tarkastelen näitä luontokäsitysten taustalla vaikuttavia tekijöitä ja sitä, miten ne rakentavat luonnosta poliittista aihetta. Tutkielman tarkoitus on olla katsaus poliittisuuden taustalla vaikuttaviin tekijöihin ja antaa aiheesta kokonaiskuva. Tutkin ensin arvojen ja niihin liittyvien moraalisten kysymysten vaikutusta luontokäsityksissä, sen jälkeen tarkastelen paikkakokemusten roolia ja lopuksi tuotetun tilan vaikutusta, sekä siihen liittyvän vallan asemaa. Tutkimuskysymykseni, joihin haen tutkielmallani vastauksia ovat seuraavat;

1. Mitkä tekijät vaikuttavat luontokäsitysten taustalla?
2. Miten luonnon poliittisuus rakentuu luontokäsitysten kautta?
3. Miten luontokäsitysten poliittisuus konkreettisesti näkyy luontoon kohdistuvissa keskusteluissa?

Havainnollistan tutkielmassani luonnon ja luontokäsitysten poliittista rakentumista Suomessa, ja erityisesti Lapissa, viime vuosikymmenten aikana käytyjen keskustelun ja

kiistojen kautta. Lappi on alueena mielenkiintoinen, koska siellä erilaisten toimijoiden luontokäsitykset, intressit ja vallankäyttö sen monissa skaaloissa kohtaavat selkeästi nähtävällä tavalla. Tutkimukseni tarkoitus ei ole kuitenkaan ensisijaisesti tutkia Suomen tai Lapin luontokohteita poliittisuuden ilmentymänä, vaan nostaa niiden kautta luonnon ja erilaisten luontokäsitysten poliittisuutta näkyväksi. Tutkielmani lähtökohta on siis olla teoreettinen katsaus luonnon poliittisuuden rakentumiseen luontokäsitysten kautta, mutta tuoda se myös konkreettisella tavalla näkyväksi ja ymmärrettäväksi.

2 Mitä luonto on?

2.1 Luonto määrittelyn kohteena

Luonto on monimutkainen asia, jonka täydellinen määrittelemine ja selittäminen on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Luonnon syvempää olemusta ja suhdetta ihmiseen tutkinut Noel Castree (2001: 5) kuvaa luontoa käsitteeksi, joka on kuitenkin samalla kaikkea sitä, mihin se sanana viittaa. Luonto on siten hyvin haasteellinen käsite, koska se on samaan aikaan fyysisten kokonaisuuksien, kuten sään, eläinten ja ihmisluonnon, muodostama joukko ja kuitenkin hyvin eri tavoin määriteltävissä. Historian aikana luonnon määritelmä ja tapa käsittää luonto suhteessa ihmiseen on kokenut muutoksia. On kuitenkin tunnistettavissa laajalti vallinneita luontokäsityksiä, jotka ovat vaikuttaneet siihen, millaisena luonto käsitetään ja sen merkitys nähdään.

2.1.1 Luonto ja kulttuuri

Maantieteessä luonnon olemuksen eri ulottuvuuksia on pyritty jäsentämään muun muassa kolmen näkökulman kautta, joita ovat Castreen (2001: 6) mukaan ulkopuolinen, sisäinen ja universaali luonto. Ulkopuolisella luonnolla tarkoitetaan ihmisestä ja yhteiskunnasta erillään olevaa luontoa. Sisäinen luonto puolestaan tarkoittaa jonkin asian luontaista ja synnynnäistä ominaisuutta tai olemusta. Universaali luonto tarkoittaa yleistä, kaiken maailmassa olevan kattavaa luontoa, joka toimii samalla tavalla joka puolella maailmaa. Universaali luonto on ikään kuin vastakkainen suhteessa ulkopuoliseen luontoon, koska siinä ihminen katsotaan osaksi luontoa. (Castree, 2001: 5–8)

Vaikka Castree (2001: 5–8) esiin tuomissa jäsentelyissä universaali luonto tunnistaa ihmisen osana luontoa, korostuu niistä käsitys luonnosta itsenäisenä. Maantieteessä, kuten myös muillakin tieteenaloilla on Yrjö Hailan (2000a: 155) mukaan vallinnut pitkään käsitys luonnosta ihmisestä erillään olevana ympäristönä ja ikään kuin omana maailmanaan. Tällaista luonnon ja kulttuurin erottelevaa näkemystä kutsutaan dualistiseksi (Haila, 2000a: 155; Sundberg & Dembsey, 2009: 458). Luonto käsitetään tässä kokonaisuutena, joka on yhteiskunnasta riippumaton ja, jota voidaan siten tutkia ottamatta huomioon yhteiskunnan sosiaalisuutta (Jones, 2009: 310). Maantieteessä luonto-kulttuuri dualismi on näkynyt erityisesti 1900-luvulla vallinneessa ajattelutavassa, jossa ihmisten ja paikkojen kulttuurista, poliittista tai taloudellista arvojärjestystä perusteltiin ympäröivän luonnon ominaisuuksilla. Tietyn alueen luonnon ominaisuuksilla perusteltiin siis alueen kulttuurin ”huonommuutta tai paremmuutta” suhteessa toiseen. (Sundbergin ja Dembseyn, 2009: 460)

Castreen (2001: 5–8) esiin tuomat jaottelut heijastuvat myös tapaan käsittää luonto niin sanotusti ’ensimmäisenä’ ja ’toisena’ luontona. Haila (2004: 189) ymmärtää ’toisen’ luonnon tarkoittavan luontoa, jossa näkyy ihmisen jälki. Hailan (2004: 189) mukaan esimerkiksi tiet, vesiväylät ja viljelmät edustavat toista luontoa. ’Ensimmäinen’ luonto näyttäytyy tämän vastakohtana eli ihmisen koskemattomana ja kulttuurista erillisenä alkuperäisenä luontona. Ihminen siis tunnustetaan ikään kuin osaksi universaalia luontoa, mutta kuitenkin tietyllä tapaa sen ulkopuoliseksi. Luonnon määrittelemisen näiden jaotteluiden kautta käy haastavaksi, koska ihminen pitää luonnollisena sellaisia luonnonelementtejä, jotka on luotu kulttuurisesti historian varhaisemmissa vaiheissa (Haila & Lähde, 2003: 17).

Luonnon ja kulttuurin erotteleva käsitys onkin nähty hyvin ongelmallisena, koska ajattelutapa johtaa usein siihen, että kulttuurin nähdään hallitsevan ja tuhoavan luontoa (Haila, 2000a: 159). Jako luonnon ja kulttuurin välillä näyttää epätasa-arvoisena, sillä luonto esitetään usein passiivisena ja feminiininä kun taas kulttuuri mielletään usein maskuliiniseksi ja aktiiviseksi (Sundberg & Dembsey, 2009: 461). Jaottelussa korostuu asetelma, jossa ihminen ja kulttuuri hallitsee tai suojelee luontoa, mikä toisintaa Sundbergin ja Dembseyn (2009: 459) mukaan yhteiskunnan patriarkaalista perinnettä. Luonnon ja kulttuurin erottaminen toisistaan erilleen näyttää ongelmallisena nykyisin myös siitä syystä, että ihmisen aiheuttama ilmaston lämpeneminen on yleisesti tunnustettu ilmiö. Ihmisen toiminnalla on suoria ja epäsuoria vaikutuksia luonnon toimintaan, ja samalla nämä vaikutukset kohdistuvat takaisin ihmiseen itseensä.

Dualistisen luontokäsityksen ongelmallisuus on tunnustettu myös kulttuurintutkimuksen piirissä, jonka kautta luonnon määritelmää voidaan myös tarkastella.

Latour (2017: 15) huomauttaa, että luontoa ja kulttuuria ei voida määritellä koskaan toisistaan erillään, koska luonnon määrittelemisen tietynlaiseksi rakentaa samalla kuvausta kulttuurista ja toisin päin. Luontoa tai toisaalta kulttuuria määriteltäessä tehdään rajoituksia siitä, mitä luonnolliseen tai kulttuuriseen kuuluu ja samalla jätetään jotain määritelmän ulkopuolelle. Näin luonnon ja kulttuurin määritelmät muodostuvat yhteydessä toisiinsa. Raymond Williams (2003: 40) on myös pyrkinyt avaamaan luonnon määritelmää kulttuurintutkimuksen näkökulmasta ja selittänyt sen haastavuuden piilevän siinä, että luontoon liittyy hyvin paljon inhimillistä historiaa. Tällä Williams (2003: 40) tarkoittaa sitä, että luonnon käsite muuttuu jatkuvasti ja luonto on aina tietyllä tapaa ihmisen tuottamaa.

2.1.2 Luonto sosiaalisena konstruktiona tai toimijaverkkona

Dualistinen käsitys luonnon ja kulttuurin suhteesta onkin sittemmin muuttunut ja tilalle on tullut uudempia käsityksiä, joissa tunnustetaan luonnon ja ihmisen välinen tiivis yhteys. 1990-luvulla maantieteilijät alkoivat käsittämään luonnon sosiaalisena konstruktiona, jota ihminen tuottaa oman toiminnan ja historian kautta (Sundberg & Dembsey, 2009: 460). Tässä lähestymistavassa nähdään, että käsitykseen tai tietoon luonnosta vaikuttaa aina tiedostajan omat asenteet (Castree, 2001: 10). Sosiaalista rakentumista koskevassa puheessa korostuu sen kaksi hieman erilaista merkitystä. Sitä käytetään David Demerittin (2002: 769) mukaan ikään kuin kumoamaan yhteiskunnan vakiintuneita ajattelu- ja toimintatapoja, koska niiden nähdään olevan vain ihmisten itsensä luomia. Toinen merkitys sosiaalisesta konstruktista puhuttaessa on nähdä se ennemminkin filosofisena kysymyksenä, eikä niinkään ontologisena totuutena, joka tulee kumota (Demeritt, 2002: 771). Sosiaalisen konstruktion käsitteessä nähdään siis, että sosiaalinen toiminta ja ihmisten ajattelutavat luovat tietyn vakiintuneen todellisuuden.

Tästä syystä luonto sosiaalisena konstruktiona on kohdannut myös kritiikkiä, koska sosiaalisuuden korostamisen on nähty jättävän liian vähäiselle huomiolle fyysisen luonnon vaikutus yhteiskuntaan (Castree, 2001: 16; Kortelainen, 2005:37). Kortelaisen (2005: 37) mukaan tämä johti omalta osaltaan toimijaverkkoteorian leviämiseen maantieteessä ja myös muilla yhteiskuntatieteen tutkimusaloilla 1990-luvulla. Toimijaverkkoteorian (Actor Network Theory [ANT]) keskeisimmät kehittäjät ovat Bruno Latour, Michael Callon ja John Law (Kortelainen, 2005: 36). Teoria on nähty toimivana tapana käsittää ihmisen ja luonnon suhdetta, koska siinä yhdistyvät konstruktivistinen lähestymistapa, sekä samalla ei-inhimillisten toimijoiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin (Kortelainen, 2005: 37). Ihmisten ja muiden toimijoiden vaikutus ja suhteet toisiinsa nähdään tasavertaisina ja aktiivisina (Jóhannesson &

Bærenholdt, 2009: 15). Ei-inhimilliset toimijat nähdään tässä myös aktiivisina toimijoina, eikä ainoastaan passiivisina vastaanottajina, johon dualistinen ajattelutapa usein sortuu.

Toimijaverkkoteorian käsitys maailmasta, ja siten myös luonnosta, perustuu siis ajatukseen monista verkostoista, jotka rakentuvat erilaisista toimijoista niiden sisällä (Castree, 2001: 211; Kortelainen, 2005: 38; Jóhannesson & Bærenholdt, 2009: 15). Kortelaisen (2005: 40) mukaan verkostossa toimivia elementtejä ei tule lähteä kategorisoimaan esimerkiksi sosiaaliin tai teknologisiin toimijoihin, vaan niitä tulisi tarkastella elementtejä yhdistävien ilmiöiden kautta. Luontokäsityksen näkökulmasta toimijaverkkoteoria hylkää siis vahvasti dualistisen ajattelutavan ihmisestä ja luonnosta erillisinä maailmoina (Castree, 2001: 213; Kortelainen, 2005: 39). Toimijaverkkoteorian voi siten ymmärtää niin, että tarvitsemme jokaista ympärillämme olevaa toimijaa osaksi aktiivista verkostoa, jotta maailma voi rakentua juuri sellaiseksi kuin se on. Luonnon määrittelemisessä tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että luonto määrittänyt vaikuttavan toimijan, kuten puiden, kivien ja eläinten, vuorovaikutuksessa ja siten ihminen tämän verkoston toimijana on myös osa luontoa.

Toimijaverkkoteoria on kuitenkin kohdannut myös kritiikkiä. Kortelainen (2005: 48–49) nostaa esille, että toimijaverkkoteoria ei huomioi vallitsevia säännönmukaisuuksia, joita erityisesti ihminen pystyy tunnistamaan. Teorian voi myös nähdä väheksyvän ihmisen toiminnan merkitystä jättämällä huomiotta ihmisen toimintaan vaikuttavan kokemuksellisuuden ja tunteiden merkityksen. Lisäksi toimijaverkkoteoria näkee verkostot ainutkertaisina, vaikka samoja prosesseja esiintyy monissa verkostoissa. (Kortelainen, 2005: 48–49; Castree, 2001: 221–222) Toimijaverkkoteoria ei myöskään huomioi valtasuhteita toimijoiden välillä ja siten kriittinen keskustelu epätasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta on hankalaa (Kortelainen, 2005: 49; Jóhannesson & Bærenholdt, 2009: 16). Kortelaisen (2005: 50) mukaan toimijaverkkoteorian on ikään kuin nähty oikeuttavan luonnon tuhoaminen, kun ihminen nähdään tasa-arvoisena toimijana luonnon kanssa. Toimijaverkkoteoriaa onkin jatkokehitelty kuvaamaan paremmin verkoston sisällä esiintyvää hierarkiaa ja valtasuhteita (Kortelainen, 2005: 52–54). Näin voitaisiin ymmärtää vielä paremmin luonnon ja ihmisen suhteesta kuitenkin erottamatta niitä kahdeksi erilliseksi maailmaksi.

2.2 Luontokäsitysten merkitys

Luonnon yksiselitteinen määrittelemine on vaikeaa, kuten edellä on huomattu. Vaikka luonto ja luontoa koskevat käsitykset eivät ole täysin sama asia, ovat ne kuitenkin läheisessä

vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Haila & Lähde, 2003: 21). Luonto määritelmänä ja käsityksenä on jatkuvassa muutoksessa ja uudelleen määrittelyn kohteena. Rytteri (2005: 61) sanookin, että määrittelyssä kyse on poliittisista valinnoista, jotka edistävät tiettyjä yhteiskunnallisia päämääriä. Rytteri (2005: 61) jatkaa, että luonnon määrittely vaikuttaa aina siihen, miten luontoa kohtaan toimitaan. Määrittelyyn vaikuttaa aina ihmisten erilaiset intressit luontoon ja yhteiskuntaan liittyen. Luonnon määrittelemisessä onkin pohjimmiltaan kyse luontokäsityksistä, jotka nimensä mukaisesti tarkoittavat luontoa koskevia käsityksiä. Aiemmin esittelemäni historialliset näkemykset luonnosta ja sen suhteesta ihmiseen ovat aikansa vallitsevia luontokäsityksiä.

Luonto on yhteiskuntien aineellinen perusta, kuten Haila ja Lähde (2003: 21) sitä nimittävät ja samalla ihmisten mahdollisuuksien määrittäjä (Williams, 2003: 45). Williams (2003: 62) esittää, että ”luontokäsitykset ovat luontoon projisoituja käsityksiä ihmisistä”. Luontokäsityksissä voi siis nähdä olevan pohjimmiltaan kyse ihmisen mahdollisuuksista ja ihmisen paikasta maailmassa (Haila & Lähde, 2003: 21). Luontokäsitysten kautta pyritään vaikuttamaan siihen, millaisena mahdollisuutena tai mahdottomuutena luonto näyttäytyy ihmisille ja yhteiskunnalle (Valkonen, 2004: 227). Luontokäsitysten kautta ihminen ikään kuin arvioi luontoa suhteessa itseensä ja oikeuttaa omaa toimintaansa luontoa kohtaan.

Luontokäsitysten taustalla vaikuttaa jokaisen ihmisen henkilökohtainen luontosuhde, joka rakentuu ihmisen omien tietojen, taitojen ja kokemusten kautta (Rytteri, 2005: 62). Lisäksi luontosuhteeseen ja siten myös luontokäsitykseen vaikuttaa kokemukset paikasta ja toisaalta tilan tuottaminen, jota tapahtuu Rytterin (2005: 62-63) mukaan sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Tässä tutkimuksessa puhun ihmisen luontokäsityksestä niin, että ymmärrän sen taustalla vaikuttavan henkilökohtaisen luontosuhteen sekä myös yhteiskunnassa vallitsevan käsityksen luonnosta. Tulen myöhemmin käsittelemään luontokäsitysten taustalla vaikuttavia tekijöitä ja niiden poliittista luonnetta.

2.3 Luonnon poliittisuus

Luonnon poliittisuutta ja politisoitumista voidaan lähteä avaamaan tarkastelemalla ympäristöpolitiikan historiaa ja syntyvaiheita. Ympäristöpolitiikan syntyä pidetään usein vuotta 1972, jolloin julkaistiin ”Limits to Growth” raportti ja järjestettiin ensimmäinen Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ympäristökonferenssi (Hajer, 1995: 8). Ympäristö alettiin näkemään uhattuna olevana ja suojelun kohteena ja toisaalta sen kautta alettiin tarkastelemaan

myös ihmistoiminnan tulevaisuutta (Haila, 2000b: 86–87). Ympäristön noustua median ja julkisen kampanjoinnin myötä esille, tuli 1970-luvulla pyrkimyksenä saada ympäristö lainsäädännön piiriin ja tätä varten ympäristö jaettiin osa-alueiksi, joita säätelemään perustettiin omat organisaatiot (Hajer, 1995: 25). 1970-luvulla, ympäristöpolitiikan alkuvaiheessa, keskityttiin pitkälti vähentämään ihmistoiminnan aiheuttamia seurauksia luonnolle, eikä saastumista aiheuttavaa toimintaa virallisesti problematisoitu ja siten puututtu ongelmien alkulähteisiin (Hajer, 1995:25).

Hajerin (1995: 24) mukaan 1980-luvulla uusi poliittinen diskurssi, ekologinen modernisaatio (engl. Ecological modernization), pyrki muuttamaan perinteistä ympäristöpolitiikkaa ja ympäristönsuojelun tapoja. Se pyrki tekemään ympäristöongelmista rahallisesti ja määrällisesti mitattavia ja vaikutti ajattelutavan muutokseen, jolloin ympäristönsuojelu alettiin näkemään hallinnallisena haasteena (Hajer, 1995: 25–26) ja siten poliittisena kysymyksenä. Ympäristö alettiin näkemään resurssina ja julkisena hyvänä, jota tulee suojella ja säädellä sen säilymisen vuoksi (Hajer, 1995: 28).

1980-luvulla ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävä keskustelu saavutti kunnolla kansainvälisen politiikan, vaikka aihe olikin noussut politiikan agendaksi jo 1972 vuoden ympäristökonferenssissa (Haibach & Schneider, 2013: 359–360). Ilmastonmuutoksen torjuntaan pyrkivä kansainvälinen yhteistyö on sittemmin jatkunut säännöllisenä (Haibach & Schneider, 2013: 359–360). 2000-luvulta alkaen voidaan huomata, että ympäristön ja luonnon poliittisuus on kietoutunut yhä vahvemmin ilmastonmuutoksen ja siihen liittyvien vaikutusten ympärille.

Haila (2000b: 13) nostaa esille politisoitumisen näkyvän siis siinä, että ympäristö ja ympäristöongelmat nostetaan osaksi yhteiskunnallista keskustelua ja niin sanottua ”julkista tilaa”. Julkisella tilalla Haila (2000b: 13) viittaa kommunikoinnin ja keskustelun verkostoon, jossa jokaisella yhteiskunnallisella toimijalla on oma pyrkimys määritellä käsiteltävän kysymyksen merkitys. Rytteri (2005: 63) puhuu samasta aiheesta tilan tuottamisena, jossa poliittinen vallankäyttö ja julkinen keskustelu luovat tietynlaista luontodiskurssia. Ympäristöasioiden noustessa tällä tavoin julkiseen keskusteluun ne vaikuttavat siten yksilöiden henkilökohtaisiin luontokäsityksiin ja vallitsevaan tapaan käsittää luontoa (Rytteri, 2005: 63)

On kuitenkin huomattava, että ympäristö ja luonto eivät tarkoita täysin samaa asiaa ja siten ympäristön politisoitumisen historia ei kerro tyhjentävästi siitä, mitä luonnon poliittisuudella syvällisemmin tarkoitetaan. Hailan ja Lähteen (2003: 13–14) mukaan ympäristöllä tarkoitetaan ihmistä ympäröivää konkreettisten asioiden kokonaisuutta, joka määrittelee ihmisen elämää maailmassa tietyssä ajassa ja paikassa. Luonto puolestaan nähdään

koko olemassaolon perustana, jonka kanssa ihminen on jatkuvassa vuorovaikutuksessa oman elinympäristönsä kautta (Haila & Lähde, 2003: 14). Luonnon poliittisuus on siten laajempi käsite kuin yksittäisten ympäristöongelmien nousu politiikan ratkottavaksi.

Castree (2001: 18) jäsentää luonnon poliittisuutta kolmella tavalla. Luonnon poliittisuudella tarkoitetaan ensinnäkin arvoja, joiden kautta maailmaa luodaan tietynlaiseksi ja joiden kautta luonnon merkitystä tarkastellaan. Toiseksi poliittisuus tarkoittaa moraalisia ja eettisiä kysymyksiä siitä, mikä on oikein ja väärin suhteessa luontoon. Luonnon poliittisuudella tarkoitetaan kuitenkin myös luonnon nousemista virallisen poliittisen päätöksenteon kohteeksi. (Castree, 2001: 18). Haila (2000b: 90) puolestaan määrittelee luonnon poliittisuutta seuraavalla tavalla; ”Luonnon politisoituminen on sitä, että määrätyt luonnon ja ihmisten elinympäristön tekijät aletaan tulkita keskeisiksi inhimillistä elämää määrittäviksi tekijöiksi, ja ne nousevat kamppailun kohteeksi”. Kyse on siis siitä, että luonnon toiminta ja sen muutokset aletaan näkemään ihmistoiminnalle merkityksellisinä ja luonto halutaan siten osaksi yhteiskunnallista keskustelua ja toimintaa. Latour (2011: 71) on samaa mieltä Hailan (2000b) kanssa, sillä hän korostaa luonnon poliittisuuden tarkoittavan sitä, että luonnosta on tullut poliittisissa agendoissa ajankohtainen ja merkityksellinen aihe.

Latour (2011: 71–72) on tutkinut luonnon poliittista luonnetta ja hän korostaa, että politiikassa on kyse tasa-arvo kysymyksistä, ideologioista, valtasuhteista ja resurssien jakamisesta, eikä näihin liittyviltä kiistoilta voida enää välttyä luontoon kohdistuvissa keskusteluissa. Tähän geopolitiikan ja luonnon sekoittumiseen on Latourin (2011: 71) mukaan syynä ilmaston nouseminen poliittisen kiistan kohteeksi. Ilmastonmuutos on muuttanut politiikkaa niin, että enää ei Latourin (2011: 72) mukaan riitä se, että käännytään tieteen tekijöiden puoleen ja kysytään heiltä varmoja faktoja, joiden mukaan toimitaan, vaan jokaisen on nykyisin oltava tietoinen tieteessä käsiteltävistä asioista. Ilmastonmuutoksen myötä syntynyt luonnon uudenlainen poliittisuus näkyy siis siinä, että luontoa koskevia poliittisia kysymyksiä ei voida ratkaista kääntymällä suoraan tieteen puoleen. Ratkaisuihin vaikuttaa Castreen (2001: 18) esille tuomat arvovalinnat ja moraaliset kysymykset, joihin tieteellä ei ole suoria vastauksia.

Luonnon poliittisuutta voidaan määritellä myös erityisesti ympäristösosiologiassa käytetyn luonnon yhteiskunnallistumisprosessin kautta. Luonnon yhteiskunnallistumista ja politisoitumista selitetään (Valkonen & Kuusisto, 2016: 13) mukaan kolmella tapaa: 1. Koskematonta ja ihmistoiminnasta ulkopuolista luontoa ei enää ole. 2. Ihmisellä on valta luonnon prosesseissa ja siten luonto on otettu osaksi yhteiskunnallista toimintaa. 3. Ihminen pystyy tuottamaan uutta luontoa teknologian avulla. Nämä ympäristösosiologialle tyypilliset

tavat kuvata luonnon yhteiskunnallistumista suhteutuvat myös maantieteeseen. Demeritt (2002: 779) puhuu samoista aiheista luonnon aineellisena rakentumisena. Demeritt (2002: 778) lisää tähän vielä luonnon yhteiskunnallistumisen tapahtuvan käsitteellisen rakentumisen kautta, kun ihminen luo erilaisia merkityksiä ja tavoitteita luonnolle. Luonnon poliittisuudessa on siten kyse siihen liittyvistä erilaisista käsityksistä ja ihmisen siihen kohdistamasta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Puhuttaessa luonnon poliittisuudesta, tarkoitetaan sillä Rytterin (2005: 61) mukaan yleensä luontokäsitysten poliittisuutta. Seuraavaksi tulenkin avaamaan luontokäsitysten poliittista rakentumista

3 Luontokäsitysten poliittinen rakentuminen

Edellä olen käsitellyt luonnon määrittelyn ja luontokäsitysten ongelmallisuutta, sekä luonnon politisoitumisen merkitystä. Näistä on nähtävissä luonnon poliittisuuden ydin eli luonnon monimerkityksellisyys ja siten luontokäsitysten eroavaisuus. Luonnon poliittisuuden ymmärtämiseksi on kuitenkin katsottava tätä syvemälle ja tarkasteltava, mistä luontokäsityksissä on oikein kyse. Seuraavaksi tulen käsittelemään, mitkä tekijät rakentavat luontokäsityksistä poliittisia ja ristiriitoja aiheuttavia.

3.1 Luonnon arvottaminen

Luonnon poliittisuudessa on siis pitkälti kyse erilaisista käsityksistä ja arvostuksista luontoa kohtaan ja niiden poliittisesta luonteesta. Luontokäsitysten eroavaisuuksia voidaan selittää niiden taustalla vaikuttavien erilaisten arvojen tai intressien kautta. Arvot toimivat pohjana kaikelle tarkoitukselliselle toiminnalle ja käyttäytymiselle ja arvot vaikuttavat toimintaamme, vaikka toiminta ei olisikaan tiedostettua (Pietarinen, 2000: 40). Näin ollen luontokäsitystenkin taustalla vaikuttaa monenlaiset arvot, joiden kautta luontoa määritellään ja sitä kohtaan toimitaan.

Luonnon arvottamista voidaan jäsentää kahdella tavalla; antroposentristen eli ihmiskeskeisten arvojen ja biosentristen eli luontokeskeisten arvojen kautta (Pietarinen, 2000: 4344). Pietarisen (2000: 43) mukaan ihmiskeskeisillä arvoilla tarkoitetaan sitä, että luonto tuottaa ihmiselle tärkeitä asioita ja se nähdään arvokkaana ihmisen toiminnan kannalta. Luontokeskeisillä arvoilla puolestaan tarkoitetaan luonnon arvokkuutta sen itsensä vuoksi eli

luonnolla voidaan nähdä olevan myös niin sanottua itseisarvoa riippumatta sen tuottamasta hyödystä ihmisille (Pietarinen, 2000: 44)

Arvot voidaan jakaa edelleen välillisiin ja välittömiin arvoihin. Välilliset arvot saavat arvonsa toisen kohteen perusteella ja ne voidaan jakaa vielä välinearvoon ja myötävaikuttavaan arvoon. Kun jokin kohde vaikuttaa toisen kohteen arvoon sitä lisäten, ylläpitäen tai heikentäen, puhutaan välinearvosta. Tässä toinen kohde toimii ikään kuin välineenä toisen kohteen ominaisuuksien arvokkuudelle. Myötävaikuttava arvo tarkoittaa puolestaan sitä, että jokin kohde on osa toista kokonaisuutta ja sen arvo perustuu kokonaisuuden kautta. Toisaalta asioilla on myös välitöntä arvoa, jolloin niiden nähdään olevan itsessään arvokkaita ilman suhdetta toisiin kohteisiin. Välitön arvo tarkoittaakin siten samaa kuin itseisarvo. (Pietarinen, 2000: 41–42)

On myös huomattava, että arvot tarvitsevat aina jonkin arvottajan, jotta ne tulevat arvoiksi. Objektivistisen ajattelun mukaan arvottajan ei kuitenkaan aina tarvitse olla ihminen, koska tällöin ilman ihmistä luonto olisi arvoton. Onkin olemassa luonto- ja ihmislähtöisiä arvoja. Ihmislähtöiset arvot ovat riippuvaisia ihmisen arvottamiskyvystä, kun taas luontolähtöiset arvot ovat olemassa riippumatta ihmisen tai kenenkään arvostamisesta. (Pietarinen, 2000: 45–51).

Niiniluoto (2000: 61) puhuu arvokonstruktionismista, jossa ihmiset ikään kuin yhteisen sopimuksen kautta luovat arvon tietylle asialle tai ominaisuudelle. Puhuttaessa luonnon hyvinvoinnista, ihminen ymmärtää sen itseisarvollisen merkityksen vasta silloin, kun käsittää hyvinvoinnin arvon luonnolle itselleen (Pietarinen, 2000: 52). Tällöin ihminen itse luo luonnon hyvinvoinnille merkityksen ja kyse onkin oikeastaan luonnon ihmislähtöisestä itseisarvosta (Pietarinen, 2000: 52). Ihminen ikään kuin antaa luonnolle sen itseisarvon ymmärtämällä luonnon merkityksen luonnolle itselleen. Tämä Niiniluodon (2000: 66) mukaan sitouttaa ihmistä suojelemaan luontoa, koska ihminen antaa luonnolle sen itseisarvollisen merkityksen ja ymmärtää arvon olevan lopulta ihmisperäinen.

Arvot luontokäsitysten taustalla tekevät luonnosta syvästi poliittisen, koska siihen liittyy aina arvovalintoja. Yleisiä luonnon arvottamisen tapoja ovat ekologisten tai taloudellisten arvojen mittaaminen tai esimerkiksi luonnon kauneuden arviointi (Niemelä, 2000: 217). Erilaiset luonnolle annettavat arvot voivat aiheuttaa ristiriitoja, kun luonto on ihmistoiminnan kohteena. Arvot voivat järjestäytyä hierarkkisesti, jolloin päätöksentekijän on annettava jollekin asialle enemmän arvoa suhteessa toiseen (Niiniluoto, 2000: 65). Luonnon poliittisuus ilmeneekin kysymyksissä siitä, millainen luonto on arvokasta ja miten luontoa

kohtaan tulisi toimia. Näitä kysymyksiä jokainen pohtii oman arvopohjan ja luontokäsityksen kautta.

Sorsa (2005: 125) nostaa esille, että esimerkiksi kansallispuistot ja niiden luonto määrittyvät suojelun arvoiksi kulttuurisen toiminnan kautta eli toisin sanoen ihminen määrittää kansallispuistojen luonnon arvokkuuden. Suojeltavien alueiden rajaamisessa voidaan joutua esimerkiksi tekemään kompromisseja maanomistusolojen takia (Sorsa, 2005: 125) ja luonnon arvottamisen eri tavat ovat johtaneet kiistoihin luonnon suojelemisen ja taloudellisen hyödyntämisen välillä esimerkiksi 1970-luvulla (Rytteri & Puhakka, 2009: 98–99). Tuolloin kansallispuistot ja luonnonsuojelu saivat kovaa vastustusta metsänomistajilta, metsäteollisuudelta ja nykyiseltä Metsähallitukselta, koska heidän mielestään metsiä oli suojeltu jo tarpeeksi ja heidän käsityksensä luonnosta pohjasivat sen taloudelliseen arvoon (Rytteri & Puhakka, 2009:98–99). Suomen aiemmissa kansallispuistokiistoissa on Rytterin ja Puhakan (2009: 102) mielestä ollut kyse pitkälti näkemyseroista siitä, mitä luonnon arvoja tulisi suojella. Tällaisissa poliittisissa kiistoissa nähdään siis erilaisten arvostusten kohtaavan, kun pohdittavana on se, miten luonnon kanssa tulisi toimia.

Teijo Rytteri (2005) on tutkinut Ylä-Lapin alueeseen liittyviä ristiriitaisuuksia, missä erilaiset luontoarvot ja -käsitykset kohtaavat näkyvällä tavalla. Rytteri (2005: 66–69) nostaa esille esimerkiksi kiistat porotalouden roolista, kun vastakkain ovat porotalouden arvostus luonnollisena elinkeinona ja toisaalta näkemykset sen haitoista metsänkäytölle, teollisille hankkeille ja luonnonsuojelulle. Valkonen (2004: 227) mainitsee esimerkkinä Vuotoksen tekoallas hankkeen, josta käytiin pitkään kiistoja. Siinä vastakkain asettuivat altaan mahdollistama taloudellinen arvo luonnosta ja toisaalta luonnon itseisarvo eli arvokkuus itsessään ilman tekoallasta. Salonen (2005: 82) puolestaan nostaa uhanalaisen järvilohen säilyttämisestä käydyin keskustelun hyväksi esimerkiksi luontokäsitysten ja taustalla vaikuttavien arvojen eroista. Siinä kaikki eri tahot kannattivat järvilohen säilyttämistä, mutta syyt olivat hyvin erilaiset. Salonen (2005: 83) mukaan viranomaistahon, luonnonsuojelun edustajien ja tutkijoiden mielipiteen taustalla vaikutti arvostus luonnon monimuotoisuutta kohtaan, ja he pitivät säilyttämistä moraalisesti ja eettisesti, sekä lajin itseisarvon kannalta tärkeänä. Kalastajilla puolestaan syyt pohjasivat kalan arvoon elinkeinona ja hyödynnettävänä luonnonvarana (Salonen, 2005: 83).

Näissä kaikissa yllä mainituissa keskusteluissa tai kiistoissa on kyse siitä, mikä käsitetään arvokkaaksi ja hyväksyttäväksi toiminnaksi luontoa kohtaan. Arvot vaikuttavat myös käsityksiimme ihmisen vastuusta ja luonnon oikeudenmukaisesta käytöstä. Ihmisen vastuu luonnosta perustuu siihen, että luonnolla nähdään olevan arvoa (Niiniluoto, 2000: 61). Vastuu

voidaan nähdä ihmiskeskeisestä eli antroposentrisestä näkökulmasta, jossa vastuu liittyy ihmiseen ja ihmisen arvoon. Esimerkiksi käsitys siitä, että ihmisellä on vastuu säilyttää luontoa tulevien sukupolvien hyödynnettäväksi edustaa ihmiskeskeistä näkemystä ihmisen vastuusta (Niiniluoto, 2000: 57). Luontokeskeisessä eli ekosentrisessä näkökulmassa puolestaan ihmisen vastuu nähdään syntyvän luonnon itseisarvosta. Tällaista vastuuta korostaa ajattelu, jossa meidän tulee ikään kuin kunnioittaa luontoa korkeampana voimana. (Niiniluoto, 2000: 58)

Kysymys ihmisen vastuusta luontoa kohtaan liittyy myös arvolatautuneeseen kysymykseen siitä, mikä on oikeudenmukaista. Oikeudenmukaisuus on pohjimmiltaan hyötyjen ja haittojen jakamista tasapuolisesti (Sajama, 2003: 83). Perinteisesti on ajateltu, että oikeudenmukaisuutta on syytä pohtia nimenomaan ihmisyhteisöjen toiminnassa, mutta tätä käsitystä on nykyisin kyseenalaistettu ja korostettu myös luonnon oikeuksia (Sajama, 2003: 83). Sajama (2003: 84) nostaa myös esille, että keskeistä luontoa koskevassa oikeudenmukaisuudessa on rajata se ajallisesti, paikallisesti ja lajillisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että on määriteltävä esimerkiksi, kuinka pitkälle meidän tulisi huomioida tulevat sukupolvet, miten kaukana meistä olevien ihmisten mahdollisuudet tulisi turvata ja toisaalta, minkä lajien mahdollisuudet elämään tulee säilyttää (Sajama, 2003: 84).

Nykyisessä poliittisessa keskustelussa ilmastonmuutoksesta ja sen hillitsemisestä nämä kyseiset oikeudenmukaisuuteen ja ihmisen vastuuseen liittyvät kysymykset ovat keskiössä. Ihmisen toimintaa suhteessa luontoon on alettu tarkastelemaan ympäristö- ja ilmasto-oikeudenmukaisuuden näkökulmasta (Schlosberg & Collins, 2014). Ilmastonmuutoksen epätasaisesti jakautuvat vaikutukset ja sen aiheuttamat ongelmat haastavat ihmiset pohtimaan omia arvojaan ja käsityksiään oikeudenmukaisuudesta ja ihmisen vastuusta. Nämä moraaliset kysymykset ihmisen ja luonnon suhteesta ovat Castreen (2001: 18) mukaan yksi luonnon poliittisuuden peruselementeistä.

3.2 Paikkakokemukset

Luontokäsitysten poliittinen rakentuminen tapahtuu myös niin sanottujen paikkakokemusten kautta. Ihminen tuottaa paikkoja oman toimintansa kautta ja samalla myös yhteiskunta, jossa elämme antaa paikoille merkityksiä (Massey, 2003: 66). Doreen Massey (2003: 66) kuvaa paikan olemusta seuraavalla tavalla ”paikka on paitsi toisiaan leikkaavien sosiaalisten suhteiden ja toimitilojen sija, myös niiden vaikutusten kehys ja näyttämö”. Paikka siis syntyy sosiaalisten suhteiden ja toiminnan kautta, mutta samalla nämä suhteet ja toiminta konkretisoituvat paikan

kautta. Myös Valkonen (2007: 28) korostaa, että ihmisten ja paikkojen vuorovaikutus synnyttää ja ylläpitää paikan olemassaoloa.

Ihmisten luontosuhteiden taustalla vaikuttaa Rytterin (2005: 62) mukaan ihmisen kokemukset fyysisestä luonnosta eli ns. paikkakokemukset. Paikan identiteetti syntyy ihmisen toiminnan ja paikkaan liitettävien merkitysten kautta (Rytteri, 2005: 62). Valkosen (2007: 28) mukaan tällainen kohteen eli luonnon ”paikantaminen” vaikuttaa siihen, miten kohteeseen suhtaudutaan ja, miten se käsitetään. Jokin luontokohde voi olla fyysisesti samanlainen jokaiselle, mutta toimijoilla on erilaisia henkilökohtaisia käsityksiä ja suhteita sitä kohtaan. Näin ihmiset muodostavat yhteisistä fyysisistä luonnonkohteista omakohtaisia paikkoja ja paikkakokemuksia. ”Paikantaminen” vaikuttaa siihen, millaista poliittista toimintaa ja huomiota kohteeseen suunnataan. (Valkonen, 2007: 28–29)

Luonnonympäristön määrittymisessä paikaksi vaikuttaa osaltaan historialliset käsitykset alueen käytöstä tai alueella harjoitettu toiminta. Paikan historia ikään kuin luo ihmisille käsityksen siitä, millainen paikan tulevaisuuden tulisi olla ja siten nykyistä toimintaa oikeutetaan paikan historian kautta. Alueiden historia vaikuttaa henkilökohtaisemman paikkakokemuksen syntyä ihmisen tarkastellessa paikkaa siihen liittyvän historian kautta. (Valkonen, 2007: 29). Valkosen (2007) tutkimassa Ylä-Lapin metsäkiistassa nämä erilaiset historian tulkinnat näkyvät siinä, että osa ihmisistä näkee metsienkäytön historian ja puuston hyvän kasvu osoittavan metsien käytön olevan kestävä ja kannatettava myös nykyisin. Toisaalta metsienkäytön historia nähdään ongelmallisena, koska se on aiheuttanut erämaa-alueiden ja vanhojen metsien pirstoutumista. Näin ollen historiaa tarkasteltaessa metsien käyttöä nykyisin tulisi muuttaa. Onkin muistettava, ettei paikan historiallinen luonne, kuten ei nykyinenkään, ole koskaan neutraali (Valkonen, 2007: 29). Siten kokemukset ja käsitykset paikasta voivat muodostua ristiriitaisiksi toisiinsa nähden.

Paikkojen rakentumisessa vaikuttaa myös niiden suhde toisiin paikkoihin ja ihmisten erilaisiin käyttötarkoituksiin. Eri luonnonympäristöillä on toisistaan poikkeavia ominaisuuksia ja ne tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia, joita ihmiset arvottavat eri tavoin. (Valkonen, 2007: 29–30). Tällaisesta paikkakokemuksen erilaisesta rakentumisesta Haila (2004: 38) antaa esimerkiksi sen, että metsässä työskentelevällä, metsästä tuottoja saavalla ja metsässä virkistysmielessä käyväällä ihmisellä on jokaisella erilainen kokemus metsästä. Ihmisen paikkakokemuksella ja identifioitumisella tiettyyn paikkaan nähdään siis olevan merkitystä siihen, miten hän suhtautuu paikkaan kohdistuvaan toimintaan.

Paikkakokemuksesta puhuttaessa tarkoitetaan useimmiten paikallista ja melko rajallista aluetta, kuten tiettyä metsää. Patrick Devine-Wright (2013: 63) kuitenkin

kyseenalaistaa tällaisen paikkakokemuksen roolia nykyisessä globaalissa ja ilmastonmuutoksen muovaamassa maailmassa. Devine-Wright (2013:63) nostaa aiemman tutkimuksen avulla esille, että nykyisin paikkakokemuksissa ja paikkaan identifioitumisessa etäisyydet eivät ole enää yhtä merkityksellisiä kuin aiemmin, vaan esimerkiksi ihmisten globaali liikkuminen ja sosio-poliittiset prosessit vaikuttavat nykyisi vahvemmin kokemukseen paikasta. Tällaiset eri skaaloissa muodostuvat paikkakokemukset voivat aiheuttaa ristiriitaisuuksia, jos toinen henkilö käsittää luonnon hyvin paikallisesta näkökulmasta ja toiselle paikkakokemus muodostuu koko maapallon kautta.

3.3 Luonto tuotettuna tilana ja vallan kohteena

Rytterin (2005: 63) mielestä henkilökohtainen paikkakokemus on merkityksellinen, mutta sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen kanssakäyminen vaikuttavat paljolti siihen, miten paikkoja yleisesti arvioidaan. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat siis siihen, millaisiksi ihmisten henkilökohtaiset käsitykset paikasta muodostuvat, jolloin jostakin tulkintatavasta tulee yleisesti vallitseva (Rytteri, 2005: 63). Valkosen (2003:31) mukaan kiistat ja neuvottelut luovat luonnosta ikään kuin objektin, missä pyrkimyksenä on vaikuttaa siihen, millainen on luonnon yhteiskunnallinen merkitys ja millä tavoin luontoon tulisi suhtautua. Rytteri (2005: 63) puhuu tilan tuottamisesta, jossa luonnosta tuotetaan tietynlainen kuva ja käsitys. Tiede, julkinen keskustelu ja politiikka tuottavat siis tietynlaisia abstrakteja tulkintoja luonnosta, joista tulee usein tilan, tässä luonnon, tulkinnan lähtökohtia.

Tilan tuottamista on tutkinut kattavasti Henri Lefebvre (1991: 229–236), joka tunnistaa ristiriitaisuuden niin sanotun abstraktin ja absoluuttisen, eletyn, tilan välillä. Abstraktia tilaa Lefebvre (1991: 230) luonnehtii representationaaliseksi tilaksi, jossa pyritään tuottamaan tietoa ja ymmärrystä eletystä maailmasta. Abstraktien tilojen tuottama tieto eletystä absoluuttisesta tilasta on kuitenkin hajanaista ja epävarmaa, eikä se onnistu kuvaamaan elettyä elämää täydellisesti (Lefebvre, 1991: 230). Rytteri (2005: 63) korostaa, että yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten esimerkiksi luontoa, hallitaan usein tällaisen tieteellisesti ja hallinnollisesti tuotetun abstraktin tiedon kautta. Abstraktiin tietoon perustuvat tulkinnat tilasta syrjäyttävät helposti henkilökohtaiset ja kokemukselliset paikkasuhteet poliittisessa päätöksenteossa (Rytteri, 2005: 63). Rytterin (2005: 69) mukaan hallinnon ja ei-paikallisten toimijoiden tulkinnat luonnosta tuottavat tilaa, jossa luonto nähdään yleensä hyvin kapeasta näkökulmasta, kuten ainoastaan ekologisesta, metsänhoidollisesta tai taloudellisesta näkökulmasta. Tällaiset

tulkinnat luonnosta eivät sisällä paikkoihin liitettäviä henkilökohtaisia merkityksiä (Rytteri, 2005: 69), joista aiemmassa kappaleessa käsitellyssä paikkakokemuksessa on pohjimmiltaan kyse.

Henkilökohtaisen paikkakokemuksen ja tuotetun tilan ristiriitainen kohtaaminen näkyy esimerkiksi puhetavoissa Pohjois-Suomen erämaista ja erämaaluonnosta, joita muun muassa Jarkko Saarinen ja Jarno Valkonen ovat tutkineet (esim. Saarinen, 1999; Valkonen, 2002). Valkonen (2002: 45) tuo esille, että erämaa ei ole neutraali ja merkityksiltään samanlainen luonnonympäristö vaan siihen liittyy aina erilaisia kulttuurisia määrittelyitä. Saarinen (1999: 82–89) tunnistaa erämaiden merkitystä, arvoja ja käyttöä koskevassa keskustelussa kolme erilaista puhetapaa; traditionaalinen erämaa, suojeltu erämaa ja turistinen erämaa.

Rytterin (2005: 69) mukaan näistä Saarisen tulkinnoista suojeltu erämaa ja turistinen erämaa ovat ulkoapäin tuotettuja tiloja, jotka ovat ristiriidassa paikallisen väestön traditionaalisen erämaatulkinnan kanssa. Lapissa asuvat paikalliset kokevat Valkosen (2002: 46–47) mukaan erämaat arkipäiväisinä ja niin sanottu lappilainen erämaakäytäntö on rakentunut kokemuksellisten ja elettyjen asioiden kautta vuosikymmenten ja -satojen aikana. Vastakkain tämän paikallisuutta korostavan näkemyksen kanssa on luonnonsuojelullinen näkökulma, jonka mukaan erämaaluontoa tulee suojella ihmisen toiminnalta ja säilyttää erämaisena (Valkonen, 2002: 49). Tällainen erämaiden säilyttämistä korostava puhetapa, voidaan nähdä ulkopuolelta tulevana tilan tuottamisena, jossa ikään kuin paikan ulkopuolelta sanellaan sen merkitys ja arvo.

Rytteri (2005: 64) nostaa esille, että tilojen tuottamisessa on myös keskeistä määrittellä ne mittakaavat, joiden rajoissa yhteiskunnallisia ilmiöitä tutkitaan. Näihin mittakaavoihin tai skaaloihin liittyy Swyngedown ja Heydenin (2003: 902) mukaan aina poliittista vallankäyttöä ja siten maantieteessä käytetyt skaalat; paikallinen, alueellinen ja globaali, eivät ole koskaan neutraaleita näkökulmia. Tilan tuottamisen prosessit ovat Rytterin (2005: 64) mukaan aina myös sosiaalista valtataistelua. Eri skaalat rajaavat sitä, mistä näkökulmasta luontoa tai siihen liittyvää ongelmaa tarkastellaan. Tällainen ongelman kehystäminen eri tavoin on yksi luontokäsitysten eroavaisuuksia selittävä tekijä Valkosen (2007: 29) mukaan ja selittää myös luontokäsitysten poliittisuutta.

Näiden skaalojen sisältämää poliittisuutta ja valtaa voidaan tarkastella edellä tutuksi tulleen Ylä-Lapin alueen ja sen metsien käyttöön liittyvän kiistan kautta. Rytteri (2005: 73) kertoo, että alueen paikalliset haluaisivat metsien käyttöä käsiteltävän paikallisena kysymyksenä, jossa lähtökohtana olisi paikallisten kulttuuri ja elinkeinot. Lapin metsät ovat

kuitenkin myös vahvasti alueellinen ja kansallinen kysymys, kun Suomen metsävaroja pyritään hyödyntämään taloudellisesti ja toisaalta kansallisesti suojelemaan (Rytteri, 2005: 74). Lapin metsät ja luonnonsuojelu ovat myös poliittinen kysymys kansainvälisesti, sillä esimerkiksi Euroopan Unionilla on vaikutusta Suomen ja Lapin metsien käyttöön säädösten ja hankkeiden kautta (Rytteri, 2005: 75). Laajan globaalin mittakaavan keskustelu metsien käytöstä saa Rytterin (2005: 75) mukaan myös globaalisti toimivien ympäristöjärjestöjen kautta, jotka ovat esimerkiksi pyrkineet estämään Ylä-Lapin metsähakkuita korostaen metsien luonnonsuojelullisia ja kulttuurisia merkityksiä. Näiden eri skaalojen kautta välittyvät erilaiset tavoitteet ja pyrkimykset (Rytteri, 2005: 75), jotka vaikuttavat yleisiin käsityksiin luonnosta.

Kyse on tiedon ja totuuden, sekä niin sanottujen diskurssien, tuottamisesta, johon Foucaultin (1980: 93) mukaan liittyy aina valtaa. Tieto ja valta ovat ikään kuin riippuvaisia toisistaan, sillä Foucault (1980: 93) korostaa, että totuutta ei synny ilman valtaa, eikä valtaa voida harjoittaa ilman totuuden tuottamista. Puhakka (2007: 54) kuvaa tätä tiedon ja vallan suhdetta niin, että valta ikään kuin tuottaa asioista ”tosia”. Nämä vallan kautta vakiintuneet ”totuudet” vaikuttavat ihmisten toimintaan ja käsityksiin (Foucault, 1980:93) luoden tiettyjä syvälle juurtuneita ja luonnollisia tapoja nähdä luonto (Castree, 2001: 12). Luontoa koskevat totuudet ja kuvaukset ovat aina jonkin vallitsevan diskurssin tuottamaa (Castree, 2001: 12), eikä siten käsityksiä luonnosta voida erottaa vallasta. Vallan kautta luodaan tietynlaista totuutta luonnosta, jonka ihmiset sitten omaksuvat osaksi omaa käyttäytymistään ja ajatteluaan.

4 Johtopäätökset

Luonnon yksiselitteinen määrittelemine on mahdotonta, koska kuten Rytteri (2005: 61) on esittänyt, määrittelyssä on aina kyse poliittisista valinnoista. Luonnon määrittelemine tietynlaiseksi vaikuttaa aina siihen, miten luontoa kohtaan toimitaan missäkin tilanteessa (Rytteri, 2005: 61). Luonnon poliittisuudessa onkin siten pohjimmiltaan kyse luontokäsitysten poliittisuudesta (Rytteri, 2005: 61). Luonnon politisoitumisella tarkoitetaan myös sitä, että luonto aletaan näkemään ihmisten elämää määrittäväksi ja siksi se nostetaan poliittisen päätöksenteon kohteeksi (Castree, 2001: 18). Luonnon nostaminen poliittiseksi agendaksi pohjaa kuitenkin yhtä lailla luontokäsityksiin, sillä luonto nähdään ihmiselle merkitykselliseksi ja ikään kuin ”politiikan arvoiseksi”.

Ihminen oikeuttaa omaa toimintaansa ja omaksuu oman paikkansa suhteessa luontoon luontokäsitysten kautta (Valkonen, 2010). Kyse on erilaisista arvoista, merkityksistä ja

moraalisista kysymyksistä, joiden kautta luontoa tarkastellaan (Castree, 2001: 18). Valkosen (2007) mukaan luontokäsityksien eroja on selitetty ihmisten erilaisilla asenteilla ja arvoilla, erilaisilla tavoilla kehystää ongelmaa ja toisaalta eri valta-asetelmilla. Hän korostaa myös ihmisten erilaisia paikkakokemuksia käsitysten rakentumisessa.

Luontokäsitysten poliittisuuden taustalla vaikuttavat ihmisten erilaiset luonnolle annettavat arvot ja niiden hierarkkinen järjestys. Luontokäsityksiin vaikuttaa se, nähdäänkö luonnon arvokkuus ja merkitys ihmiskeskeisesti vai luontokeskeisesti. Ihminen voi siis arvottaa luontoa ikään kuin ihmisten hyödyn kannalta tai toisaalta luonnon luontaisen arvon kautta (Pietarinen, 2000: 41–45). Käsityksiin luonnosta vaikuttavat myös se, ajatellaanko luonnon olevan arvokas välillisesti vai välittömästi (Pietarinen, 2000: 41–42). Luonnon välillinen arvokkuus voi muodostua esimerkiksi ihmisten taloudellisten, ekologisten tai hyvinvointiin liittyvien hyötyjen kautta. Tällainen arvopohja ihmisen luontokäsityksen taustalla voi törmätä helposti sellaisen henkilön kanssa, jonka mielestä luonnon välitön itseisarvo on tärkeämpää.

Luontokäsitysten poliittinen luonne rakentuu myös merkityksistä, joita ihmisten fyysiset kokemukset luonnosta eli niin sanotut paikkakokemukset muodostavat. Paikkakokemukset antavat paikoille niiden olemassaolon, identiteetin ja merkityksen (Valkonen, 2007: 33; Rytteri, 2005: 62). Luonnon paikantaminen, kuten Valkonen (2007: 27–28) sitä kutsuu, vaikuttaa ihmisten tapoihin käsittää luonto tietynlaiseksi omakohtaisen kokemuksen kautta. Kokemuksellisuuteen perustuva käsitys luonnosta on aina jonkun henkilön näkökulmasta esitetty ja siten poliittisesti kiistanalainen.

Toisaalta luontokäsityksiä muokkaa myös vahvasti pyrkimykset tuottaa luonnosta abstraktiin tietoon perustuva tila, jossa kuvaus luonnosta ei perustu varsinaisesti subjektiivisiin kokemuksiin (Rytteri, 2005: 63). Vaikka tilan tuottamisen taustalla ei vaikutakaan subjektiivinen luonnon kokeminen, se ei ole kuitenkaan poliittisesti neutraalia. Jokaisen paikan ja tilan taustalla vaikuttaa ihmisen antama merkitys sille ja siten kysymys siitä, millainen paikka tai tila luonto todellisuudessa on ei voi koskaan saada tyhjentävää vastausta. Vastaus on aina subjektiivisesti ja yhteiskunnallisesti väritynyt. Luomalla luonnosta ikään kuin tietynlainen abstrakti tila ja vakiintunut diskurssi, pyrkimyksenä on tällöin vaikuttaa Valkosen (2003) mukaan siihen, millainen on luonnon yhteiskunnallinen merkitys ja miten luontoon tulisi yleisesti suhtautua. Ihminen voi käsittää luonnon paikkana hyvin eri tavoin kuin joku toinen ja samalla ulkoapäin tuotettu abstrakti kuvaus luonnosta pyrkii vaikuttamaan näihin käsityksiin. Ihmisten luontokäsityksiä muovaa siis henkilökohtainen paikkakokemus ja toisaalta abstraktiin tietoon perustuva tilan tuottaminen, jotka voivat olla hyvinkin ristiriidassa toistensa kanssa.

Näiden ristiriitaisuudet ja kamppailut siitä, kenen näkemys on oikea ja merkityksellisin, nostavat esille luonnon poliittisen luonteen.

Tällaiseen tilan tuottamiseen ja erilaisten yleisten vakiintuneiden luontodiskurssien luomiseen liittyy valtaa ja siten myös tämä on huomioitava luontokäsitysten poliittisessa rakentumisessa. Luontokäsityksissä valta liittyy siihen, että jollain henkilöllä tai ryhmällä on lopulta valtaa määritellä luontoa luomalla siitä vakiintunutta ”totuutta” ja rajata luonnon käyttöä (Rytteri, 2005: 76; Swyngedouw & Heynen, 2003: 902). Totuuksia ja niin sanottuja vallitsevia luontodiskursseja luodaan jonkin päämäärän ja tavoitteen takia, mikä on luonteeltaan poliittista. Vaikka jokaisen ihmisen luontokäsityksen taustalla vaikuttavatkin subjektiiviset kokemukset ja näkemykset, vallan avulla vakiintuneet totuudet luonnosta muuttavat Foucaultin (1980: 93) mukaan näitä käsityksiä. Totuudet ja diskurssit luonnosta vaikuttavat myös siihen, mistä mittakaavasta tai skaalasta luontoa ja sen merkitystä tarkastellaan. Esimerkiksi Suomen metsät ja niiden merkitys käsitetään erilaisena riippuen siitä, tarkastellaanko asiaa paikallisesti vai kansainvälisesti. Luontokäsitysten poliittiseen rakentamiseen liittyy valtaa, koska sen kautta pyritään luomaan vallitseva totuus ja käsitys luonnosta, mikä palvelee tiettyjä tavoitteita ja päämääriä.

Luontokäsityksissä kohtaa kysymykset siitä, mikä on oikein ja väärin, kuka luontoa saa käyttää ja miten luontoa tulee käyttää (Rytteri, 2005: 76). Kysymyksenä on siten myös oikeudenmukaisuus ja ihmisen vastuu tulevista sukupolvia, muualla maailmassa eläviä ihmisiä ja toisia lajeja kohtaan (Sajama, 2003: 84–85). Oikeudenmukainen toiminta ja vastuun kantaminen vaatii usein kompromissien tekemistä, koska varsinaista totuutta tai sääntöjä oikeasta tavasta toimia ei ole. Vallitsevia käsityksiä oikeudenmukaisuudesta ja ihmisen vastuun luonteesta voidaan kuitenkin pyrkiä tuottamaan vallan keinoin ja toisaalta kompromissien tekeminenkin vaatii valtaa. Ihmisten erilaiset luontokäsitykset voivat kuitenkin sisältää toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, mikä on oikeudenmukaista ja, millainen on ihmisen vastuu.

Luontokäsitysten poliittisuudessa on siis kyse käsitysten subjektiivisuudesta ja niiden ristiriitaisuuksista. Valkonen (2004: 237) korostaa, että luontokäsitysten poliittinen luonne tulee esille, kun käsitysten tuottama kuvaus luonnosta onkin ristiriidassa havaitun luonnontilan kanssa. Luontokäsitysten poliittisuus rakentuu myös vallan ja päämäärien kautta, kun luontokäsityksiin vaikutetaan tilan tuottamisen ja vakiintuneiden ”totuuksien” kautta. Lopulta ihmisen jää punnittavaksi se, mikä on luonnon merkitys, mikä on meidän oikeutemme ja vastuamme luonnosta ja mikä on oikeudenmukaista niin ihmiselle kuin luonnolle. Näihin kysymyksiin ei löydy keneltäkään yhtä oikeaa vastausta, vaikka siihen moni pyrkiikin. Tästä

luonnon ja luontokäsitysten poliittisuudessa on kyse. Jokaisella ihmisellä on oma käsitys luonnon olemuksesta ja merkityksestä, joiden kautta ihminen oikeuttaa toimintaansa ja, joista käydään jatkuvasti näkyvää ja toisaalta myös näkymätöntä kamppailua.

5 Pohdinta

Edellä olen pyrkinyt kuvaamaan luonnon ja erityisesti luontokäsitysten poliittista luonnetta. Asetin tutkielmani tavoitteeksi vastata kysymyksiin siitä, mitä luonnon poliittisuudella tarkoitetaan, miten luontokäsitykset rakentuvat poliittisiksi ja, miten poliittisuus näkyy konkreettisesti. Näihin kysymyksiin löytyi lopulta vastauksia, mutta samalla ymmärsin, että asettamiini kysymyksiin ei ole lopulta tyhjentäviä vastauksia. Luonnon ja luontokäsitysten poliittisuus on monimutkainen ja laaja aihe, jonka täydellinen tutkiminen on melko mahdoton tehtävä. Hyväksynkin tutkielmassani sen, että en pysty paneutumaan jokaiseen yksityiskohtaan ja tarttumaan kaikkiin vastaantuleviin sivujuonteisiin, joita aihetta tutkiessani huomasin.

Tutkielmani tavoitteena olikin luoda ikään kuin katsaus luontokäsitysten poliittisuuden rakentumiseen sen taustalla vaikuttavien elementtien kautta ja tuoda poliittisuus konkreettisesti näkyväksi. Koen, että kokoava ja kokonaiskuvaa luova tutkimus on tarpeellista, kun tarkastelussa on niinkin kokonaisvaltainen asia kuin luonnon poliittinen luonne. Toisaalta juuri aiheen laajuudesta johtuen voisi olla hyvä keskittyä vain yhteen poliittisuuden osatekijään, kuten arvoihin, paikkakokemuksiin, tilan tuottamiseen ja valtaan. Jatkotutkimuksissa voitaisiin keskittyä esimerkiksi luonnon kokemuksellisuuteen tai luonnon diskursiivisuuteen. Aiheessa voitaisiin päästä syvemmälle myös, kun tarkasteluun valittaisiin jokin yksi luonnon elementti, esimerkiksi vesi ja sen poliittisuus.

Luonnon poliittinen luonne näyttäytyy mielestäni kiinnostavana aiheena, koska luonto on usein melko arkisessa roolissa ihmisen elämässä ja siten sen ristiriitainen, poliittinen, ehkä jopa hieman jännittävä olemus voi jäädä huomaamatta. Aiheen tutkiminen avaakin ikään kuin uudenlaisen merkitysten verkoston, johon ihminen ei välttämättä normaalisti kiinnittäisi huomiota. Luonto on paljon muutakin kuin vain meitä ympäröivät metsät, joet ja eläimet. Se on loputon määrittelyjen, arvottamisten, kokemusten ja valtataisteluiden kenttä, johon meistä jokainen liittyy osalliseksi oman toiminnan ja luontoa koskevien käsitysten kautta. Luonto rakentuu poliittiseksi meidän jokaisen käsitysmaailman kautta, halusimme sitä tai emme. Näin ollen jokaisen on hyvä pohtia luonnon merkitystä ja tiedostaa oman luontokäsityksen tausta ja toisaalta sen vaikutukset.

Lähdeluettelo

- Castree, N. (2001). *Socializing Nature: Theory, Practice, and Politics*. Teoksessa Castree, N. & Braun, B. (toim.), *Social Nature: Theory, Practice, and Politics*. Blackwell. 1-22
- Demeritt, D. (2002). What is the “social construction of nature”? A typology and sympathetic critique. *Progress in Human Geography*, 26(6), 767–790.
<https://doi.org/10.1191/0309132502ph402oa>
- Devine-Wright, P. (2013) Think global, act local? The relevance of place attachments and place identities in a climate changed world. *Global Environmental Change*, 23(1), 61—69.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977*, Gordon, C. (toim.). Pantheon Books.
- Haibach, H. & Schneider, K. (2013). The Politics of Climate Change. Teoksessa Ruppel, O. C., Roschmann, C., & Ruppel-Schlichting, K. (toim.), *Climate Change: International Law and Global Governance: Volume II: Policy, Diplomacy and Governance in a Changing Environment*. Nomos Verlagsgesellschaft mbH. 357—374
- Haila, Y. (2000a). Beyond the nature-culture dualism. *Biology and Philosophy*, 15(2), 155–175.
<https://doi.org/10.1023/A:1006625830102>
- Haila, Y. (2000b). Ekologiasta politiikkaan: kurinpitoa vai solidaarisuutta?. *Tiede & Edistys*, 25(2). 81—96.
- Haila, Y. (2004). *Retkeilyn rikkaus: luonto ympäristöhuolen aikakaudella*. Taide.
- Haila, Y., & Lähde, V. (2003). Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa Haila, Y. & Lähde, V. (toim.), *Luonnon politiikka*. Vastapaino. 7—36.
- Hajer, M. (1995). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy progress*. Clarendon Press.
- Jóhannesson, G., & Bærenholdt, J. (2009). Actor-Network Theory/Network Geographies. *International Encyclopedia of Human Geography*, 15–19. <https://doi.org/10.1016/B978-008044910-4.00657-X>
- Jones, O. (2009). Nature-Culture. Teoksessa Kitchin, R. & Thrift, N. *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier. 309—323.
- Kortelainen, J. (2005). Epäpuhtaat liittoumat. Luonto ja tila maantieteellisessä toimijaverkkoajattelussa. Teoksessa Lehtinen, A. (toim.) *Maantiede, tila, luontopolitiikka. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen*. Joensuu University Press. 35–54.
- Latour, B. (2011). Politics of nature: East and West perspectives. *Ethics and Global Politics*, 4(1), 71–80. <https://doi.org/10.3402/egp.v4i1.6373>

- Latour, B. (2017). *Facing Gaia: Eight lectures on the new climatic regime*. Polity.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell Publishing.
- Massey, D. (2003). Paikan käsitteellistäminen. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.), *Erilaisuus*. Vastapaino. 51–83
- Niemelä, J. (2000). Luonnon ekologiset arvot. Teoksessa Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.), *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Gaudeamus. 217–230.
- Niiniluoto, I. (2000). Luonnon arvo ja ihmisen vastuu. Teoksessa Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.), *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Gaudeamus. 55–67.
- Pietarinen, J. (2000). Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.), *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Gaudeamus. 38–54.
- Rytteri, T. (2005). Luontopolitiikan eturyhmät. Kamppailu luonnon tilasta Ylä-Lapissa. Teoksessa Lehtinen, A. (toim.), *Maantiede, tila, luontopolitiikka. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen*. Joensuu University Press. 61–77.
- Rytteri, T., & Puhakka, R. (2009). Formation of Finland's National Parks as a Political Issue. *Ethics, Place & Environment*, 12(1), 91–106. <https://doi.org/10.1080/13668790902753104>
- Saarinen, J. (1999). Erämaa muutoksessa. Teoksessa Saarinen, J. (toim.), *Erämaan arvot. Retkiä monimuotoisiin erämaihin*, 733. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja. 77–93.
- Sajama, S. (2003). Mitä oikeudenmukaisuus on ja miten se liittyy ympäristöön? Teoksessa Lehtinen, A. & Rannikko, P. (toim.), *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus. 74–89.
- Salonen, V. (2005). Veden maantiedettä. Yksityisen ja yhteisen rajankäynnistä yhteishallintaan kalataloudessa. Teoksessa Lehtinen, A. (toim.), *Maantiede, tila, luontopolitiikka: Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen*. Joensuu University Press. 79–104.
- Schlosberg, D. & Collins, L. B. (2014). From environmental to climate justice: Climate change and the discourse of environmental justice. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 5(3), 359–374.
- Sorsa, R. (2005). Paluu luontoon? Erämaapuistot matkakohteina ja luontosuhteen muokkaajina. Teoksessa Lehtinen, A. (toim.), *Maantiede, tila, luontopolitiikka: Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen*. Joensuu University Press. 109–133.
- Sundberg, J., & Dempsey, J. (2009). Culture/Natures. Teoksessa Kitchin, R. & Thrift, N. J. (toim.), *International encyclopedia of human geography*. Elsevier. 458–463.
- Swyngedouw, E., & Heynen, N. C. (2003). Urban political ecology, justice and the politics of scale. *Antipode*, 35(5), 898–918. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2003.00364.x>
- Valkonen, J. (2002). Erämaa, paikallisuus, hallinta. Teoksessa J. Saarinen (toim.), *Erämaapolitiikka: pohjoiset erämaat arjen, hallinnan ja tutkimuksen kohteena*, 27. 43–55.

- Valkonen, J. (2003). *Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946-2000 julkisesta keskustelusta*.
Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Valkonen, J. (2004). Luontokäsitysten politiikka Lapissa. *Sosiologia*, 3, 225–239.
- Valkonen, J. (2007). Luontopolitiikan paikallisuus. *Alue ja ympäristö*, 36(1), 27–37.
- Valkonen, J. & Kuusisto, K. (2016). Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat.
Teoksessa Valkonen, J. (toim.) *Ympäristösosiologia*. University of Jyväskylä. 7–27.
- Williams, R. (2003). Luontokäsitykset. Teoksessa Haila, Y. & Lähde, V. (toim.) *Luonnon politiikka*. Vastapaino, Tampere. 40-66.